

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

HE 99/2025 vp: Talousarvioesitys 2026

ATRO ANDERSSON, ERITYISASIAANTUNTIJA
TULEVAISUUSVALIOKUNTA
10.10.2025

Kestävyyssarvioinnin huomioiminen talousarviossa

- Valtioneuvoston kanslian laatima ja 25.9.2025 julkaisema raportti *Näkymiä Suomen tilaan – kestävyysarviointi 2025* arvioi systemaattisesti suomalaisen yhteiskunnan nykytilaa ja kehitystrendejä viime vuosikymmenellä.
- Vaikutus tulevien vuosien talousarvioihin on epäsuora; arvioinnin ja toimenpidesuosituksien perusteella ministeriöt voivat ehdottaa määrärahoja, joita hallitus harkitsee taloudellisen liikkumavaransa puitteissa.
- Raportissa on tunnistettu 8 läpileikkaavaa teemaa, kuten mm. terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä kiertotalouden ja kestävien liiketoimien edistäminen.
- Kyseisiin teemoihin liittyvää kehitystä seurataan ministeriöiden harkinnan perusteella esim. pääluokkaperusteluissa, jotka perustuvat ministeriöiden ehdotuksiin.
 - Esim. Kiertotalousasteen kehitys on yksi YM pääluokan yhteiskunnallisista vaikuttavuustavoitteista.

Kestävän kehityksen seuranta talousarviossa

- Hiilineutraaliuden ja vihreän siirtymän määrärahoilla edistetään mm. ympäristön ja luonnon hyvinvointia, luonnon monimuotoisuutta, vähennetään päästöjä, edistetään biotalousratkaisuja sekä kehitetään Suomea kohti vähähiilistä yhteiskuntaa (Luku 6 Kestävä kehitys).
- Samassa yhteydessä esitetään fossiilisten polttoaineiden efektiivinen energiaverorasitus sisältäen verottomuudet, veronalennukset ja -palautukset sekä päästökaupan kanssa yhteenlaskettu päästöohjaus (euroina hiilidioksiditonnilta) eri polttoainekäytöissä.
- Lisäksi kuvataan talousarvioesitykseen liittyvien energiaveromuutosten aiheuttamat muutokset niihin. Vastaava esitystapa on jo käytössä OECD:ssa ja joissain EU:n jäsenvaltioissa.
- Raportointi on vakiomuotoista ja mahdollistaa seurannan yli ajan sekä erityisesti verotuksen osalta kansainvälisen vertailtavuuden läpinäkyvällä menetelmällä.
- Kestävän kehityksen vastaisten määrärahojen seurantaa ei ole kyetty kehittämään. Verotuksen osalta raportoidaan verotukia säännöllisesti: <https://vm.fi/verotuet>.

Hiilineutraali Suomi, keskeiset toimenpiteet, milj. euroa (Yleisperustelut luku 6 Kestävä kehitys)

Teema	2025 (sis. lisätalousarviot)	TAE 2026
Luonnon monimuotoisuus sekä vesien- ja ympäristönsuojelu	139,1	132,1
Uusiutuva energia ja energiatehokkuus	707,8	575,0
Globaali ulottuvuus	196,1	178,1
Tutkimus ja kehittäminen	316,4	370,8
Liikenne	438,3	405,2
Maa- ja metsätalous sekä maankäyttösektori	697,5	666,0
Yhteensä	2 495	2 327

Hiilineutraali Suomi, keskeiset toimenpiteet, milj. euroa (Yleisperustelut luku 6 Kestävä kehitys)

- Luonnon monimuotoisuudessa laskua selittää momentin 35.10.23 määräaikaisen lisäyksen poistuminen sekä momentin 35.10.52 määrärahatason lasku.
- Uusiutuvassa energiassa ja energiatehokkuudessa laskua edellisvuodesta selittää erityisesti momentin 32.20.41 Energiatuki määrärahatason lasku 166,7 milj. eurolla.
- Globaalin ulottuvuuden määrärahatason laskun taustalla on hallituksen hallitusohjelmassaan sekä hallituskauden aikana päättämät kehitysyhteistyöhön kohdistuvat sopeutustoimet.
- Liikenteessä sekä maa- ja metsätaloudessa sekä maankäyttösektorilla kehitys on tasaisempaa. Liikenteessä on muutoksia eri suuntiin.

Fossiilisten polttoaineiden kulutukseen kohdistuva päästöohjaus

			2026	2026	2026	2025
		Osuus polttoaineiden päästöistä vuonna 2023	Efektiivinen verotaso €/tCO2	PK-hinta €/tCO2	Yhteensä €/tCO2	Yhteensä €/tCO2
Liikenne ja työkoneet yhteensä		44 %	200	1	201	206
Moottoribensiini	Ei-PK	13 %	299		299	306
Diesel ¹⁾	Ei-PK	20 %	201		201	208
Maakaasu ja raideliikenteen polttoöljy	Ei-PK	0 %	105		105	105
Työkoneet pl. maatalous	Ei-PK	6 %	105		105	105
Maatalouden työkoneet	Ei-PK	3 %	66		66	66
Kaupallinen lentoliikenne (kotimainen)	PK	1 %	0	70	70	70
Kaupallinen vesiliikenne (kotimainen)	PK & Ei-PK	1 %	0	0	0	0
Energiantuotanto ja rakennusten lämmitys yhteensä		56 %	28	51	79	79
Erillinen lämmöntuotanto ²⁾	PK	2 %	107	70	177	177
Erillinen lämmöntuotanto ²⁾	Ei-PK	8 %	106		106	106
Yhdistetty tuotanto, lämmön osuus ²⁾	PK	6 %	65	70	135	135
Maatalouden polttoöljy lämmitykseen	Ei-PK	0 %	64		64	64
Turve ²⁾	PK	4 %	6	70	76	76
Turve ²⁾	Ei-PK	3 %	8		8	8
Sähköntuotanto, teollinen ensikäyttö ym.	PK	29 %	0	70	70	70
Sähköntuotanto, teollinen ensikäyttö ym.	Ei-PK	4 %	0		0	0
Yhteensä		100 %	103	29	132	134

¹⁾ Dieselin alennetun verokannan osalta on huomioitava henkilöautoilta kannettava käyttövoimavero.

²⁾ Sisältää erillisen lämmöntuotannon ja yhdistetyn tuotannon.

Lapsibudjetoinnin vaikuttavuuden seuranta

- 10,9 mrd. euroa tai 96 % lapsibudjettiin laskettavasta määrärahasta on VM, OKM ja STM pääluokkien lakisääteisen toiminnan valtionosuusrahoitusta hyvinvointialueille ja kunnille, joilla on itsehallinto. Rahoitus on yleiskatteista ja sen käytöstä päätetään alueilla.
- Valtiolla päätetään tarkemmin hankerahoituksesta, jolla ei voida rahoittaa lakisääteisiä tehtäviä, ja jonka tavoitteiden asetannassa, mittaroinnissa ja jälkikäteisarvioinnissa on kehitettävää.
- Lapsibudjetointia selvittänyt työryhmä ehdotti v. 2021, että lapsivaikutusten arviointia toteutettaisiin hallituskausittain viranomaisen (THL) toimesta sukupuolitietoisen budjetoinnin tapaan.
- Ennakollinen arviointi tehdään hallitusten esitysten laadinnan yhteydessä vaikutusarvioinnin laatimisohjien mukaisesti.

Muiden ikäryhmien tarkastelu lapsibudjetoinnin tapaan

- Ilmiöpohjaista budjetointia ei ole toistaiseksi suunniteltu laajennettavan lapsibudjetoinnista muihin ikäryhmiin.
- Realismia on, että 0,5 mrd. euron valtionhallinnon toimintamenosäästöt ovat johtaneet lakisääteisten tehtävien priorisointiin kehittämistehtävien yli myös ministeriöissä.
 - Liittyy myös sosiaalisen ja taloudellisen kestävyys ilmiöpohjaisen budjetoinnin kehittämiseen, jota valiokunta on esittänyt.
- Edellä esitetyt huomiot vaikuttavuuden seurannasta pätevät myös muiden ikäryhmien kohdalla eli rahoitus on pitkälti yleiskatteista rahoitusta kunnille ja hyvinvointialueille.
 - Luontevin paikka tarkastella ilmiöpohjaisesti esim. budjetointia liittyen ikääntyneisiin olisikin aluehallinnon tasolla.

Parlamentaarinen yhteistyö ja hyvinvoinnin huomioimisen varmistava laki

- Parlamentaarisen yhteistyön lisäämiseen on vaikea ottaa suoraan kantaa virkakunnan puolesta.
- Valiokunta on esittänyt ajatuksen tulevien sukupolvien hyvinvoinnin huomioimisen varmistavasta laista, jonka mallina voisi toimia parlamentaarinen TKI-yhteistyö.
- Haasteeksi muodostuisi tavoitteenasetanta; laissa valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030 (1092/2022) säädetään käytännössä määrärahojen lisäyksestä ja prosessista, jolla rahankäyttöä valmistellaan.
- Mitä tällaisella lailla tarkkaan ottaen tavoiteltaisiin?

Vaikutusarvioinnin kehittäminen

GreenReform-mallin hyödyntäminen

- Nykyinen TSI-hanke (komission teknisen tuen instrumentti) GreenReform-makromallin osalta on käynnissä ajalla syyskuu 2024 – joulukuu 2025.
- Valtiovarainministeriö ja Valtioneuvoston kanslia ovat yhdessä keskeisten tutkimusorganisaatioiden kanssa perehtyneet:
 - Mallin käyttötarkoituksiin, kuten maatalousverouudistukseen Tanskassa.
 - Mallin tekniseen käyttöön, erityisesti sen ydinrakenteeseen, päästöjen vähentämiseen liittyvään osioon sekä energia- ja päästötilinpitoon. Nämä osat sisältyvät nykyiseen TSI-hankkeeseen.
 - Tanskan hallintomalliin, jossa tutkimuslaitos vastaa mallin kehittämisestä ja ylläpidosta, ja yliopistot sekä muut sidosryhmät, kuten ministeriöt ja ilmastopaneeli, toimivat mallin käyttäjinä.
 - Muiden hankkeeseen osallistuvien maiden (Belgia, Itävalta, Italia) kokemuksiin ja oppeihin siitä, kuinka mallinnusratkaisu voitaisiin ottaa käyttöön eri kansallisissa konteksteissa.

GreenReform-mallin hyödyntäminen

- Mallia voitaisiin nykyisellään hyödyntää arvioimaan esimerkiksi ympäristöverojen vaikutuksia päästöihin, julkiseen talouteen ja kansantalouteen.
- Malli voisi olla hyödyllinen työväline politiikanpäättöksenteon valmistelussa ja päätöksenteossa. Mallin käyttöönotto Suomessa vaatii kuitenkin pitkäaikaista sitoutumista ja resursseja yhdessä sidosryhmien kanssa. Valmiuksia ja haasteita on kartoitettu osana virkatyötä.
- Jos mallia kehitetään edelleen Suomen tarpeisiin sopivaksi, sitä voitaisiin laajentaa käsittelemään myös uusia politiikkakysymyksiä. Näihin kuuluvat esimerkiksi liikenteen taloudelliset ohjauskeinot, kuten verot, ja niiden vaikutukset päästöihin, julkiseen talouteen ja kansantalouteen.
- Mallia voitaisiin Tanskan esimerkin perusteella hyödyntää myös eri sektorien välisten kytkentöjen analysointiin, kuten liikenteen ja metsien välillä: esimerkiksi biopolttoaineiden käytön ja liikenteen sähköistämisen vaikutuksia metsien käyttöön, hiilinieluihin sekä sähkömarkkinoihin – mukaan lukien tuotanto, tuonti, hinnat ja investoinnit.

Uusi TSI-hanke

- VM hakee uutta rahoitusta vuoden 2026 TSI-haussa. Suomessa keskeisiä sidosryhmiä ovat ministeriöt, tutkimuslaitokset ja yliopistot. EU-tasolla hankkeesta on kiinnostunut noin 15 jäsenmaata, ja hakemus laaditaan ylikansallisena.
- Rahoituspäätökset tehdään syksyn 2025 aikana, eikä tuen saaminen ole varmaa.
- Hankkeen tavoitteet
 - Vahvistaa EU-jäsenmaiden kykyä tehdä tietoon perustuvaa ilmastopolitiikkaa tarjoamalla koulutusta, työkaluja, malleja ja osaamista ilmastonmuutokseen liittyvään taloudelliseen analyysiin.
 - Tukea EU:n maakohtaisia suosituksia (CSR) edistämällä näyttöön perustuvaa päätöksentekoa hillinnän, sopeutumisen ja sektorirajat ylittävien strategioiden osalta.
 - Mahdollistaa jäsenmaiden kyky noudattaa uudistettua EU:n budjettikehysdirektiiviä kehittämällä välineitä ja osaamista ilmastoon liittyvien makrotaloudellisten riskien arviointiin.
 - Edistää kansallista ja EU-tason yhteistyötä verkostomaisella lähestymistavalla, joka tukee tiedon jakamista, yhteistä ongelmanratkaisua ja menetelmien yhteiskehittämistä.